

DİN SOSYOLOJİSİ TARİH VE TEORİLER

Roberto Cipriani, (Orj. Adı: Manuale di Sociologia della Religione, İng. adı: Sociology of Religion: An Historical Introduction, ing çev. Laura Ferrarotti), yay. haz. Ali Coşkun, çev. Muammer Ak ve öte, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011. 420 s.

Tamer YILDIRIM

Kitap, Roma Üniversitesinde sosyoloji profesörü İtalyan Roberto Cipriani'nin 1997'de İtalyanca olarak yazdığı, 2000 yılında İngilizceye çevrilen kitabının Türkçeye çevirisidir. Kitabın yazarı Roberto Cipriani, Brezilya ve Quebec'te farklı üniversitelerde ders vermiş, Yunanistan ve Meksika gibi ülkelerde araştırmalarda bulunmuştur. Levi-Strauss'tan sembolik meşru- laştırmaya kadar farklı konularda eserler vermiştir. Çeşitli araştırmaları belgesel filmlere kaynaklık etmiştir.

Yazarın burada değerlendirmeye alınacak olan kitabı; "İngilizce Baskıya Önsöz, 1. Bölüm: Kökenler, 2. Bölüm: Klasikler, 3. Bölüm: Çağdaşlar, 4. Bölüm: Son Gelişmeler ve Sonsöz" kısımlarından oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında kitap din sosyolojisinin çağdaş bir tarihini sunma girişimi olarak değerlendirilebilir.

Yazar, "İngilizceye Önsöz" kısmında kitabın yazılma amacının uluslararası bir okuyucu kitlesine hitap etmek olarak belirtse de daha ziyade Avrupa ve Amerika'yı kapsadığı görülmektedir (s. 11). Bu durum da yazarın uluslararası derken hâkim Avrupa veya Amerika zihniyetini göstermekte ve dünyanın diğer kısımlarını görmezden gelmektedir. Yazar, kitabın yazılmasının -belirttiğimiz hususla bağlantılı- bir diğer amacının ortak kurumsal yaklaşımları ve ilgilendikleri araştırma konularını yeniden ortaya çıkararak Avrupa ve Kuzey Amerikalı bilim insanları arasındaki boşluğu doldurmayı amaçlamak olarak belirtmektedir (s. 348). Burada şöyle bir soru sorulabilir Avrupa ve Amerika arasında bu konuda ne tür bir boşluk vardır? Ve kitabın bu noktada gördüğü işlev gerçekten belirtilen hususları kapsamakta mıdır? Zira eserin içeriğine baktığımızda pek çok din sosyolojisine giriş kitabında burada belirtilen açıklamalar ele alınmaktadır. Hatta yazar Avrupa'da bu alanda rehber niteliğinde olduğu söylenebilecek kitap sayısının oldukça az miktarda bulunduğunu belirtmektedir (s. 348). Fakat İngilizce olarak kaleme alınmış çok sayıda eser mevcuttur özellikle son dönemlerde yazılan öncelik-

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

le alanla ilgili sözlüklerde bu açıklamalar geniş diyebileceğimiz bir şekilde verilmektedir.

Kitabın bazı bölümlerinin içeriğine değinecek olursak: Kitabın her bölümü yazarın belirlediği –zaman zaman da tarihsel sıraya uyulmadan- 68 bilim ve fikir insanının eserleri ve düşüncelerinin kısaca tanıtımını içermektedir. Bu alanda ünlü olanların fikirleri hakkında açıklamalar daha geniş olarak verilirken kitabın sonuna doğru yaşayan din sosyologları ve araştırmacıları ile ilgili olarak yazar sadece eserlerini tanıtmaktadır. Kitapta yer alan açıklamalara baktığımızda ele alınan konularda yeni bir değerlendirilmede bulunduğu söylemek mümkün değildir.

Kitap Spinoza’dan başlanmaktadır ki sosyoloji için bu, tartışmalı bir durumdur. Bunun gibi kitapta zikredilen bazı isimlerin Din Sosyolojisiyle doğrudan ilişkisi yoktur. Fakat onlara da genişçe yer ayrılmıştır. Örneğin; Bergson s. 62–68 veya Freud s. 145–158. Bunun yanında ilgi alanları doğrudan din sosyolojisi olan bilim insanlarının tamamının kitapta yer almadığı da görülmektedir.

Fakat kitabın eleştiriye en açık olduğu yön ise genel olarak bilgi verilen yazar veya eser hakkında değerlendirmede bulunulmuyor olmasıdır. Yani kitap betimleyici bir tarzda yazarın genel olarak eserlerini ve fikirleri vermekte fakat değerlendirmede bulunmamaktadır. Bu durum, kitabın bir açıklamalı biyografi kitabı olarak nitelenmesine sebep olmaktadır. Belirtilen hususlar özellikle alana dışarıdan bakan veya ilgilenen insanlar için kafa karışıklığına sebep olacak bir durum da arz etmektedir.

Kitap ayrıca bazı konularda bütüncül bir anlatıma sahip olmaması yönünden de eksiktir. Örneğin Frankfurt Okulu ve Din konusunda bilgi verirken oldukça tartışmalı bir konu olan ilgili çevrenin Rasyonel Seçim Teorisi hakkında bilgi vermemektedir.

Kitap sonuna konulan yazar indeksi metin içinde yer alanlar için değil de bibliyografyada yer alan isimleri göstermek için hazırlanmış ve metin içinde bu isimlerin geçtiği yerler verilmemiştir. Bibliyografya kısmının bu şekilde indekste verilmesinin sağlayacağı fayda nedir? Bunun yerine tam bir bibliyografya oluşturulseydi ve eserin “içindekiler” kısmında ara başlıklar halinde geçen bölümlerin sayfaları gösterilseydi okuyucu için daha kullanışlı olurdu.

Kitaba eklenen tabloların hali hazırdaki şeklinin belirtildiği şekilde bir fayda sağlayacağını kabul etmek de mümkün değildir. Bu tabloların daha şematik ve bütüncül olarak verilmesi daha iyi olacaktır.

Çeviri konusuna gelince kitabın bölümleri Türkçeye farklı kişilerce çevrildiğinden kitabın bütününde aynı akıcı üslubu görmek mümkün değildir.

Bazı bölümler anlam gözetilerek çevrilmişken bazı bölümlerde metne bağlı kalmanın yarattığı ağırlık hissedilmektedir. Fakat genel olarak anlaşılır bir üslup kullanılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak kitap din sosyolojisinde özellikle 19. yüzyıldan sonra eser yazan veya görüşleri olan kişiler ve eserleri hakkında kısa ve özlü bilgiler sunmaktadır. Bu konuda derli toplu bilgi edinmek isteyenlerin istifade edecekleri bir kitap olsa da Türkçe yayınlar arasında alana özgün bir katkı yaptığını söylemek zordur. Kitap ders kitabı olarak yazılmamış olduğu belirtilse de özellikle Din Sosyolojisi'nde giriş derslerinde yardımcı ders kitabı olarak okutulabilir.